

3. Ухвала у справі № 127/2897/13-ц [2013] Касаційного Цивільного Суду у складі Верховного Суду Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105372019> (2022, липня, 21)

4. Ухвала у справі №460/14618/21 [2021] Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105267322> (2022, липень, 15)

Гетманцев Олександр Валентинович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри процесуального права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СТАНДАРТИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ ДОСТУПУ ДО СУДОВОГО ЗАХИСТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Серед важливих ознак правової, демократичної та соціальної держави є наявність досконалого й ефективного механізму захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави та суспільних інтересів [1, с. 55].

Наявність ефективних і врегульованих правом процедур вирішення соціальних конфліктів між учасниками правових відносин характеризує гарантованість захисту прав, свобод та інтересів їх учасників. Встановлені у національному законодавстві форми і способи захисту надають можливість для особи усунути будь які перешкоди в реалізації нею свого права, свободи чи інтересу і реалізувати своє права на захист.

У будь-якому випадку захист повинен бути правовим і не залежати від того, чи він буде здійснений у вигляді власних активних дій, чи шляхом звернення до компетентних органів держави з вимогою про застосування до зобов'язаної особи заходів правового впливу для усунення порушень нею законодавства з метою відновлення прав, свобод чи інтересів.

Під захистом цивільних прав розуміється передбачені законом способи охорони цивільних прав у разі їх порушення чи реальної небезпеки такого порушення [2]. Необхідність захисту виникає також і у випадку наявності реальної загрози порушення права, свободи чи інтересу в майбутньому. Цьому сприяють наявні в національному законодавстві форми захисту і способи захисту.

Судовий захист вважається найбільш ефективним і цивілізованим. Судова форма захисту є універсальною, детально урегульована національним процесуальним законодавством, і зазвичай, повинна відбуватися з дотриманням вимог її відповідності міжнародним стандартам судового захисту.

Міжнародно-правові стандарти судового захисту формувалися на протязі тривалого історичного періоду часу. Вони закріплювалися у міжнародно-правових актах серед яких можна виділити всесвітньо відомі: Загальну декларацію прав людини (1948 р.), Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) та інші.

Міжнародно-правовий стандарт судового захисту - це визначені нормами міжнародного права зразок, модель діяльності суду у вирішенні справи з метою захисту прав людини. Стандарти судового захисту повинні бути еталоном для усіх країн. Вплив на формування міжнародно-правових стандартів здійснює Міжнародний Суд ООН і Європейський Суд з прав людини.

Терміни «міжнародні стандарти», «стандарти права», «європейські стандарти», «стандарти процесуальних гарантій», «правові стандарти» в міжнародно-правових актах і в рішеннях Європейського Суду з прав людини не використовуються. У національному законодавстві України зазначені терміни також не використовуються адже для стандартів судового захисту характерна універсальність і динамічність, а тому з часом їх зміст може змінюватися.

У національному законодавстві України і в теорії цивільного процесуального права зростає концепція прав і свобод людини та необхідність їх судового захисту. Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [3] Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р, Першого протоколу та протоколів № 2,4,7 та 11 до Конвенції» [4] передбачено, що Україна повністю визнає на своїй території дію статей 25 та 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо протоколів № 4 і № 7 до Конвенції. Конвенція займає особливе місце у системі джерел цивільного процесуального права. Уперше в історії цивільного процесуального законодавства України передбачено обов'язок суду при розгляді та вирішенні цивільної справи застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, а відповідно до ч.4 ст.10 ЦПК України у судовому рішенні суд повинен робити на неї посилання.

Прийняття і ратифікація Конвенції Україною на підставі Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» 1950 року та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції підписану Україною у Страсбурзі 9 листопада 1995 році здійснило правовий вплив на формування національного судоустрою і здійснення судочинства. Положення Конвенції поступово запроваджувалися в національну правову систему, а процесуальна діяльність національних судів із захисту прав і свобод людини почала здійснюватися в межах європейського правового режиму.

У системі джерел права України Конвенція має силу закону та формальний пріоритет перед іншими законами у випадку конкуренції та «інкорпорована у правову систему України через механізм ратифікації». Конвенція за своїм змістом і функціональним призначенням є унікальним міжнародним документом яка має за мету забезпечити захист прав, свобод та інтересів людини в цивілізованому суспільстві і вважається демократичним досягненням людства. У системі джерел Конвенція має силу закону та формальний пріоритет перед іншими законами у випадку конкуренції та «інкорпорована у правову систему України через механізм ратифікації» [5, с. 36].

Одночасно з ратифікацію Конвенції Україна визнала юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Прийнято Закон України «Про виконання

рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» у преамбулі якого зазначено про, що цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України [6].

Дослідження питань судового захисту в Україні необхідно починати з вирішення питання про відповідність судового захисту в Україні в цивільному судочинстві європейським стандартам. Здійснення правосуддя в цивільному судочинстві в нашій державі займає центральне місце в системі гарантій прав, свобод та інтересів. Право на судовий захист – це надана і гарантована державою можливість звернутися до компетентного органу держави, який спеціально створений для такої функції як здійснювати правосуддя, а саме судові органи держави, які спеціально створені для здійснення правосуддя шляхом захисту порушених, оспорених, невизнаних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави і суспільства. Це процесуально-правова гарантія закріплена у статті 2 ЦПК України і головною метою і першочерговим завданням цивільного судочинства. Реалізація права на судовий захист здійснюється шляхом звернення до суду відповідно до встановленого процесуального порядку який детально врегульовано нормами цивільного процесуального законодавства.

Серед важливих правових ознак загального спадку країн європейського вказані верховенство права і один з його важливих елементів пов'язаний з незалежністю і безсторонністю суду, які діють у рамках національної правової системи країн Європи і поступово запроваджуються у наше національне законодавство і в судову практику. На формування європейських стандартів судового захисту визначальний вплив здійснюють положення статті 6 Конвенції, які тлумачаться в практиці Європейського суду з конкретних справ з приводу

порушень Конвенції. Окрім Конвенції також існують інші міжнародні документи прийнятих органами Європейського союзу, які формують європейську систему стандартів у сфері захисту прав людини. Це також розвиток європейської правової політики, правової державної ідеології, європейської правової думки. Даним факторам належить визначальна роль у формуванні європейських стандартів і виступають політико-правовим вектором у формуванні теоретичних і практичних підходів до розуміння «європейських стандартів».

Отже, під європейськими стандартами можна розуміти визнані міжнародно-правові норми, які характеризуються універсальністю, тобто, можливістю правозастосування у кожній європейській державі, засновані на допустимому правовому консенсусі та визначають модель, зразок для наслідування в діяльності національних судів.

Список використаних джерел:

1. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцева. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 408 с.

2. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 26 березня 2014 року по справі № 6-53660св13. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/38137970?1590958606>

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf

4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р, Першого протоколу та протоколів № 2,4,7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. №475/97-ВР /Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.

5. Позовне провадження: Монографія / В.В. Комаров, Д.Д. Луспенник, П.І. Радченко та ін.: за ред. В.В. Комарова. Х.: Право, 2011. 1352 с.

6. Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV / Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст.260.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

Дрогозюк Крістіна Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

Протягом дев'яти місяців українське судочинство намагається ефективно працювати в умовах воєнного стану через збройну агресію російської федерації. Не зважаючи на тривалі зусилля ворога знищити Україну як державу, вітчизняні науковці та правозахисники продовжують шукати способи модернізації та реформування судочинства з метою спрощення доступу до правосуддя навіть у воєнний час.

В умовах сьогодення, коли багато громадян виїхало за кордон з метою захисту свого життя, а також урахуванням небезпеки, викликані майже щоденними ракетними обстрілами, доцільно говорити про необхідність розширення можливостей дистанційного правосуддя задля збереження здоров'я та життя учасників справи та працівників суду.

Питання можливості впровадження дистанційного правосуддя набуло особливого значення ще навесні 2020 року, коли весь світ був стурбований швидким поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19).

Саме тоді Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість реалізувати право учасникам справи брати участь в судових засіданнях дистанційно, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд. Державна судова адміністрація розробила порядок проведення